

การดูแลรักษาต้นไม้ใหญ่

ทองม้วน บัวผันสระน้อย⁴

เมื่อมีการก่อสร้างหรือความเจริญไปถึงที่ใด สิ่งนี้อาจจะถูกกำหนดเป็นอันดับแรกๆ ก็คือ “ต้นไม้” โดยเฉพาะคนเมืองที่ตัดต้นไม้ทิ้งเพราะคิดวาร์ก หรือต้องการนำที่ดินไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น ในขณะที่ร่มเงาหรืออากาศบริสุทธิ์จากต้นไม้ก็ยังคงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในสังคมเมือง เฉพาะคนที่อยู่แวดล้อมด้วยต้นไม้จะเป็นคนที่มีสุขภาพกายและใจดี ทำให้เราประจักษ์ยิ่งขึ้นว่าต้นไม้มีคุณประโยชน์ต่อมนุษย์มากกว่าที่คิด เราจึงควรหันกลับมาฟื้นฟูหรือรักษาสภาพต้นไม้ให้มีอายุยืนยาวอีกครั้ง ประการสำคัญเมื่อคิดที่จะอนุรักษ์ต้นไม้ก็ต้องศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของการดำรงชีวิตและการดูแลต้นไม้ใหญ่เพราะถ้าตัดแต่งผิดวิธีก็ทำให้ต้นไม้ผุและอ่อนแอหากยังมีความเชื่อแบบเก่าๆ ที่ว่า ถ้าขุดทำความสะอาดแผลใส่ยาฆ่าเชื้อโรคแล้วปิดแผลโดยการทาสี หรือฉาบปูนปิดแผลให้มิดชิด คือการตัดแต่งต้นไม้ไม่ให้ผู้รวมถึงการบั่นยอด ตัดกิ่งให้เหลือแคตอ เหล่านี้เป็นสิ่งที่ไม่ควรทำกับต้นไม้ หรือแม้แต่การใช้ซีเมนต์อุดโพรงต้นไม้ที่ผุกร่อน ก็ต้องมีกรรมวิธีที่ถูกต้อง ไมเช่นนั้นจะเป็นการทำร้ายต้นไม้ แสดงให้เห็นว่าเมื่อไม่มีความรู้เกี่ยวกับการดูแลต้นไม้มากพอ จะยังเป็นการสร้างปัญหา ทั้งเรื่องการตัดแต่งไม่ถูกวิธี การตัดแต่งผิดฤดูกาลที่ทำให้พุ่มใบที่แตกใหม่ สะสมพลังงานได้ไม่เพียงพอสำหรับการขยายราก ทั้งๆ ที่เมืองไทยก็มีต้นไม้ที่มีความหลากหลายสายพันธุ์ สวยงามไม่แพ้ชาติอื่น ฉะนั้น เมื่อเราจำเป็นต้องอาศัยพักพิงพึ่งพาร่มเงาหรือชื่นชมความงดงาม รวมทั้งใช้ประโยชน์จากต้นไม้ เราจึงควรดูแลรักษาตามขั้นตอนและวิธีการ เพราะการตัดแต่งต้นไม้อย่างถูกต้อง ต้องเกิดจากความเข้าใจธรรมชาติและศิลปะของต้นไม้ชนิดนั้นๆ

การดูแลรักษาต้นไม้ใหญ่ในงานภูมิทัศน์ เนื่องจากสภาพพื้นที่และภูมิทัศน์ของมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่เป็นต้นไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ขึ้นเองตามธรรมชาติและที่มีการจัดปลูกตามความเหมาะสม ซึ่งมีจำนวนมากบางต้นอยู่ชิดติดอาคารและอีกส่วนหนึ่งขึ้นอยู่บริเวณริมถนนและลานจอดรถ ซึ่งต้นไม้เหล่านี้ขาดการดูแลรักษาตัดแต่งกิ่งอย่างถูกวิธี โดยปล่อยให้เจริญเติบโตตามธรรมชาติ ขาดการบำรุงรักษา หลายต้นยืนต้นตายโดยไม่ทราบสาเหตุ และทุกๆ ปีของช่วงฤดูฝน จะมีต้นไม้ขนาดใหญ่หักโค่นอันเนื่องมาจาก น้ำหนักของกิ่งก้านสาขาและใบที่หนาแน่น อีกทั้งแรงลมพายุบ่อยครั้งที่ต้นไม้ กิ่งไม้หักโค่นทับหลังคาอาคาร ยานพาหนะ เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินของทางราชการ และทรัพย์สินส่วนตัวของบุคลากร นักศึกษา และอาจเป็นอันตรายต่อผู้คนสัญจร

ดังนั้น งานอาคารสถานที่ ผู้รับผิดชอบงานด้านกายภาพและภูมิทัศน์ของมหาวิทยาลัย โดยตรงจึงเล็งเห็นความจำเป็นที่ต้องทำการดูแลรักษา ตัดแต่งทรงพุ่มต้นไม้ขนาดใหญ่ เพื่อลดอุบัติเหตุและลดความเสียหาย ที่เกิดจากต้นไม้หักโค่น ทำให้เกิดความร่มรื่น เรียบร้อย สวยงาม เหมาะสมกับสภาพพื้นที่

⁴ วท.บ.,นักวิชาการเกษตร งานอาคารสถานที่ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ปัญหาของการตัดแต่งที่ผิดวิธี

สาเหตุสำคัญที่ส่งผลให้ต้นไม้ใหญ่อ่อนแอหรือโค่นล้ม คือ การตัดแต่งที่ผิดวิธี ซึ่งการนี้แยกออกได้เป็น 2 ประเด็นที่สำคัญ คือ

1. การตัดแต่งในตำแหน่งที่ไม่ถูกต้อง
2. วิธีการตัดที่ไม่ถูกต้อง โดยจะส่งผลให้ต้นไม้สร้างเนื้อเยื่อใหม่ๆ ออกมาประสานรอยแผลได้ช้าลง หรือในบางครั้งไม่สามารถปิดรอยแผลที่เกิดขึ้นได้เลย จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เนื้อไม้ผุหรือทำให้ปลวกสามารถเข้าทำลายเนื้อไม้ได้ในเวลาต่อมา

จุดบกพร่อง

ตัดเหลือต่อไว้นานเกินควร กิ่งส่วนที่เหลือไว้จะค่อยๆ ตายไปอย่างช้าๆ จึงชักนำไปปลวกเข้าทำลายเนื้อไม้ ในเวลาต่อมา และจะเกิดโพรงไม้ขึ้น (ควรตัดตามเส้นสีแดงโดยประมาณ)

จุดบกพร่อง

ตัดเหลือต่อไว้นานเกินควร กิ่งส่วนที่เหลือไว้จะค่อยๆ ตายไปอย่างช้าๆ จึงชักนำไปปลวกเข้าทำลายเนื้อไม้ ในเวลาต่อมา และจะเกิดโพรงไม้ขึ้น (ควรตัดตามเส้นสีแดงโดยประมาณ)

จุดบกพร่อง
ตัดเหลือต่อไว้นานเกินควร
กิ่งส่วนที่เหลือไว้จะค่อยๆ
ตายไปอย่างช้าๆ
จึงชักนำให้ปลวกเข้าทำลาย
เนื้อไม้ในเวลาต่อมาและจะ
เกิดโพรง(ควรตัดตามเส้นสี
แดงโดยประมาณ)

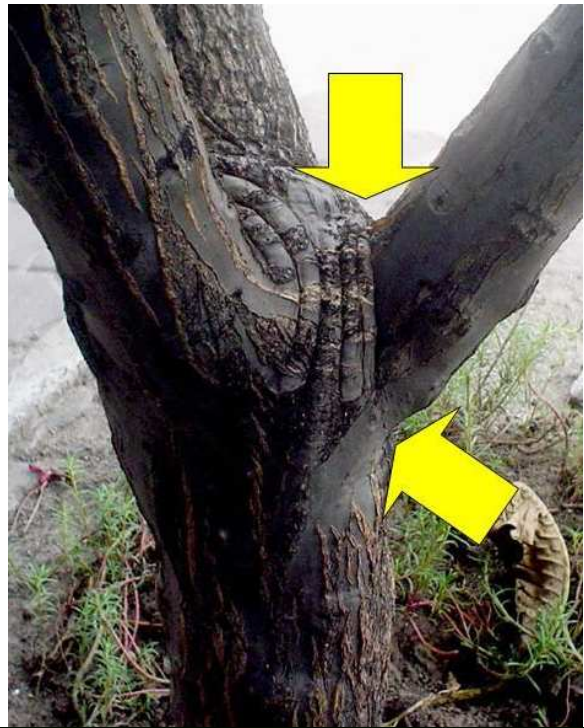
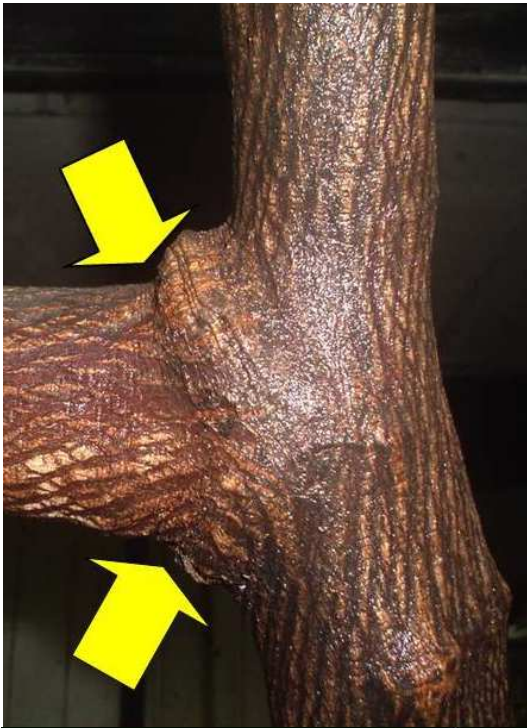
จุดบกพร่อง
ตัดชิดลำต้นมากเกินไป แผล
หายช้ามีโอกาสเกิดโพรงไม้
ขึ้นหรือชักนำให้ปลวกเข้า
ทำลายในเวลาต่อมา

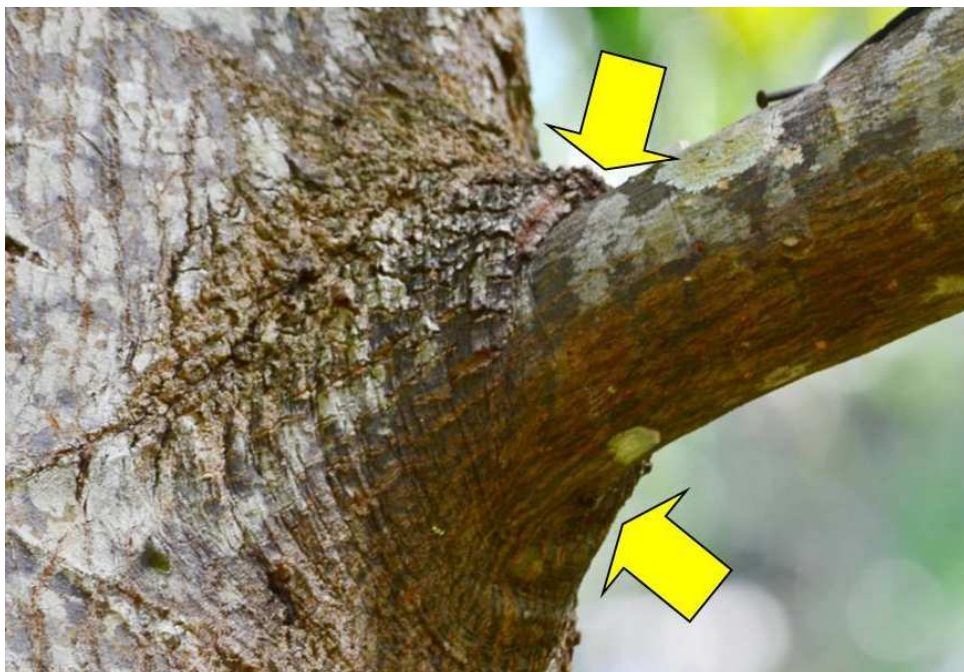
จุดบกพร่อง
เนื้อไม้ฉีกขาดรอยแผลไม้
เรียบ ความชื้นสะสมที่รอย
แผลได้ง่าย ชักนำไปปลวก
เข้าทำลายเนื้อไม้ในเวลา
ต่อมา

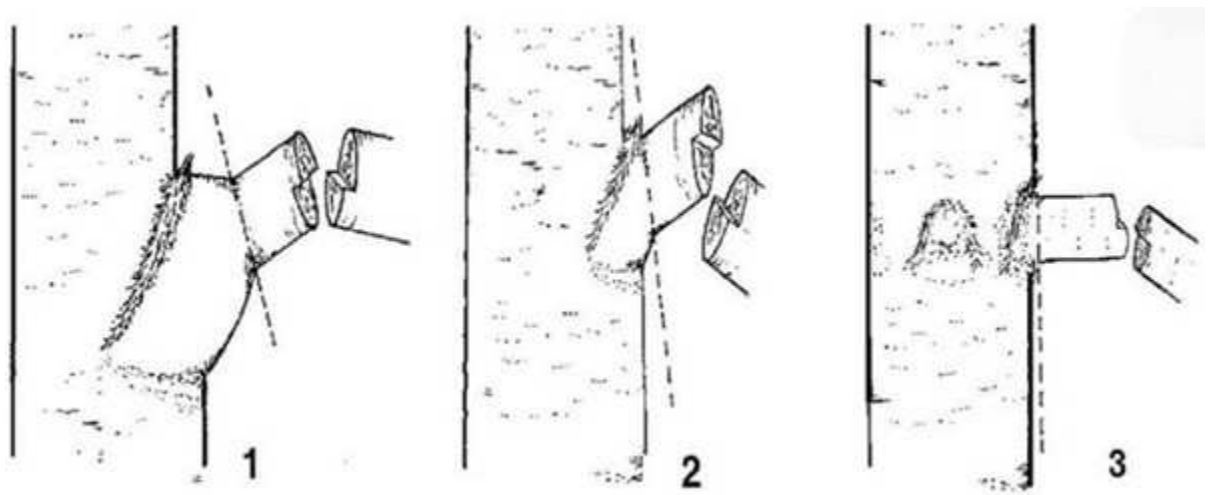
ข้อสังเกตในการตัดแต่งกิ่ง : ให้สังเกตวงแหวนที่โคนกิ่ง ซึ่งเรียกว่า “คอกิ่ง : Branch Collar” และ ตัดให้ชิดคอกิ่ง โดยระยะมัดระวังไม่ให้คอกิ่งเสียหาย

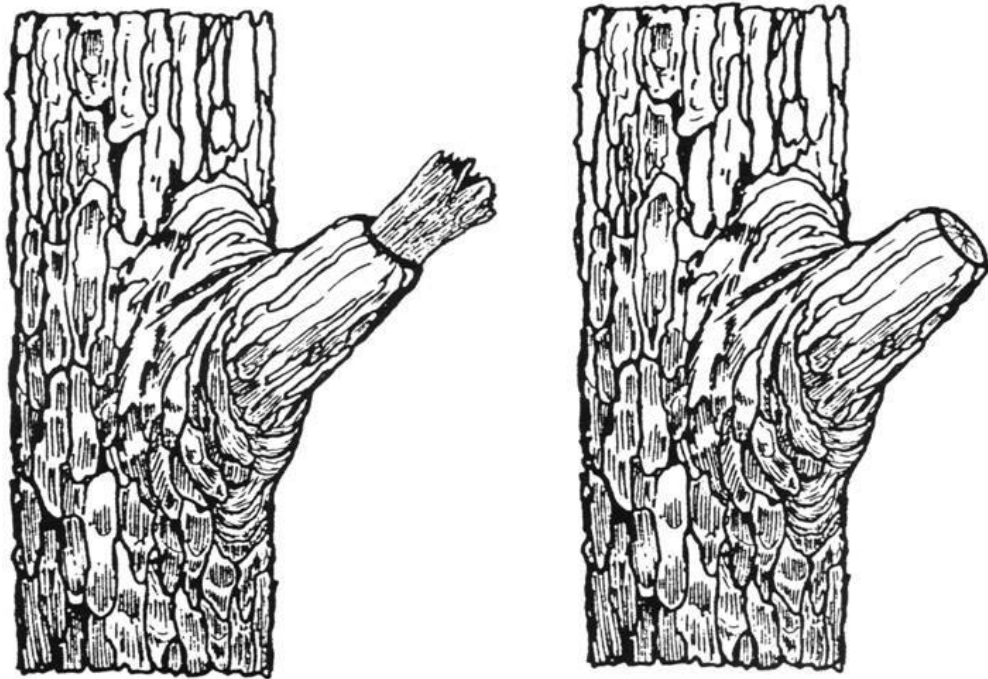
ต้องสังเกต “คอกิ่ง” และ ตัดให้ชิด “คอกิ่ง”

ต้องสังเกต “คอกิ่ง” และ ตัดให้ชิด “คอกิ่ง”

คอกิ่งแต่ละต้นมีบริเวณคอกิ่งที่ต่างกัน 3 ภาพนี้เป็นบริเวณที่ถูกตอทั้งหมด ให้สังเกตที่คอกิ่งเป็นหลัก

ถ้าเป็นรอยแผลเก่าๆ ที่เนื้อไม้หุ้มโคนกิ่งขึ้นมาสูงแล้วตัดให้ชิดเปลือกใหม่ที่หุ้มกิ่งนั้นๆ

การวางเลื่อยที่ถูกต้อง ช่วยให้เปลือกใหม่จากทั้งสองด้าน
งอกเข้ามาประสานแผลได้สมดุลทั้งสองด้านเท่ากัน

การวางเลื่อยในด้านซ้ายห่างจากคอกิ่ง มีผลทำให้เปลือกไม้
งอกออกมาประสานแผล เช่นที่ปรากฏในด้านขวา

การวางเลื่อยที่ด้านล่างห่างจากคอกิ่ง เมื่อเกิดเปลือกใหม่จะทำให้เกิดแอ่งขึ้น
น้ำไหลลงสะสมจนเนื้อไม้ผุได้

วิธีตัดกิ่งหรือลำต้นหลัก : ไม่ต้องยัดวงแหวนที่โคนกิ่ง ซึ่งเรียกว่า “คอกิ่ง : Branch Collar” แต่ตัด
โดยสังเกตเส้นสันเปลือก ที่เรียกว่า “Branch Bark Ridge” และปฏิบัติ ดังนี้

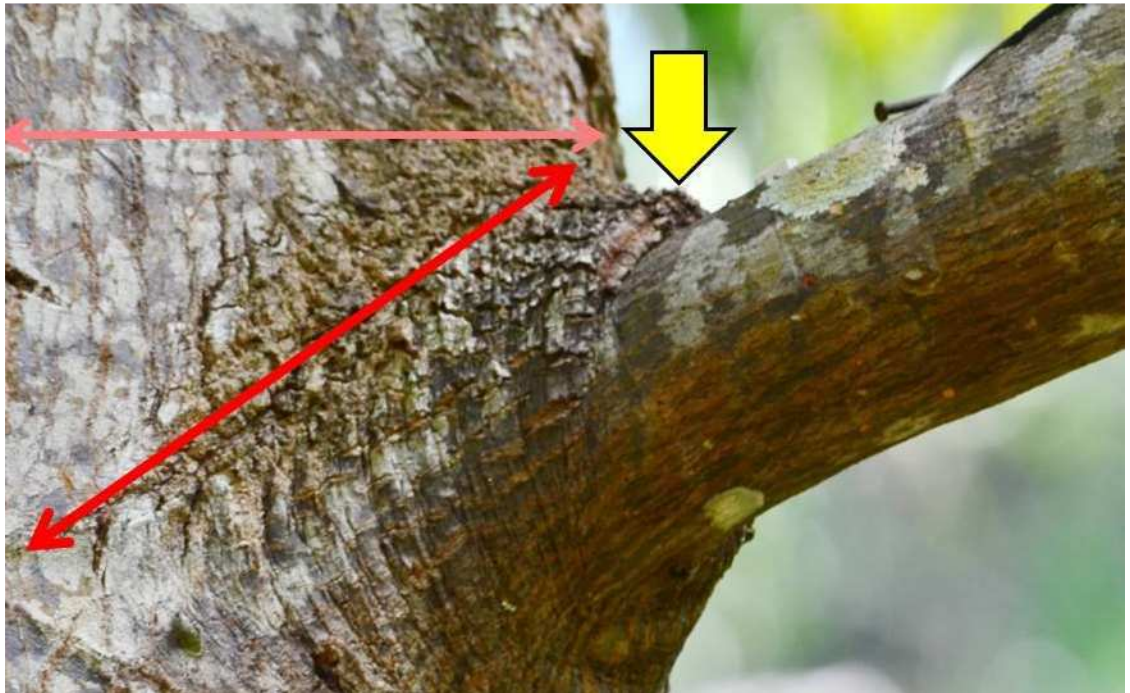
1. สังเกตแนว Branch Bark Ridge (เส้นสันเปลือก)

ลูกศรสีเหลือง : คอกิ่ง

เส้นสีแดง : Branch Bark Ridge (เส้นสันเปลือก)

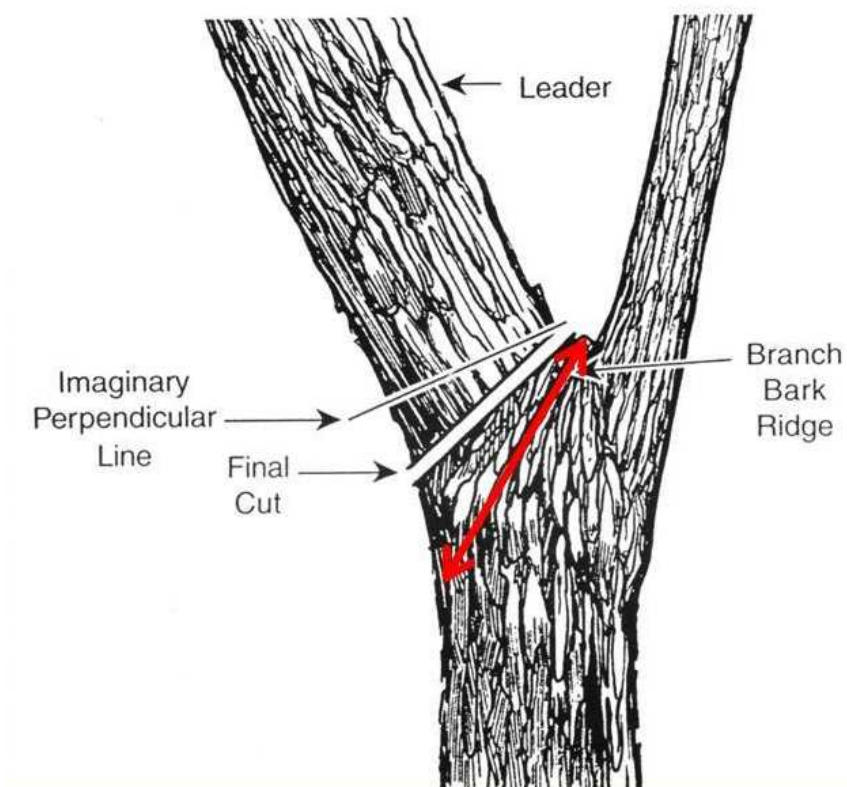
2. กะแนวเส้นตั้งฉากกับ “กิ่งหรือลำต้นหลัก” นั้นๆ ด้วยสายตา

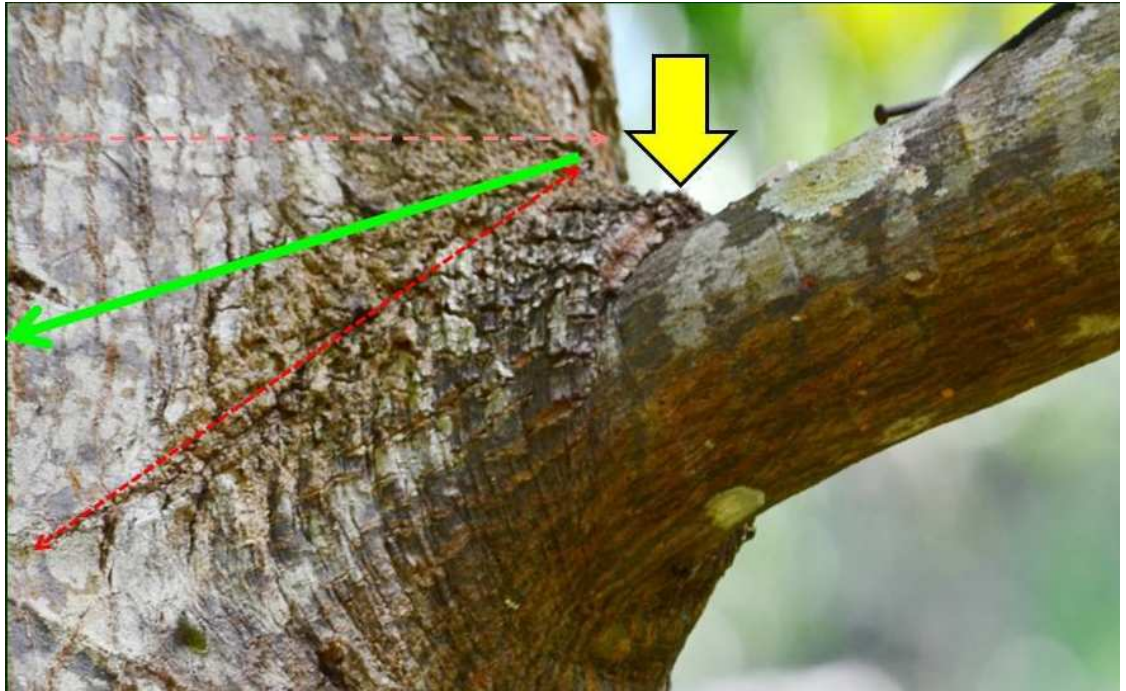
ลูกศรสีเหลือง : คอกิ่ง

เส้นสีแดง : Branch Bark Ridge (เส้นสันเปลือก)

3. แนวตัดอยู่กึ่งกลางระหว่างเส้นทั้งสอง

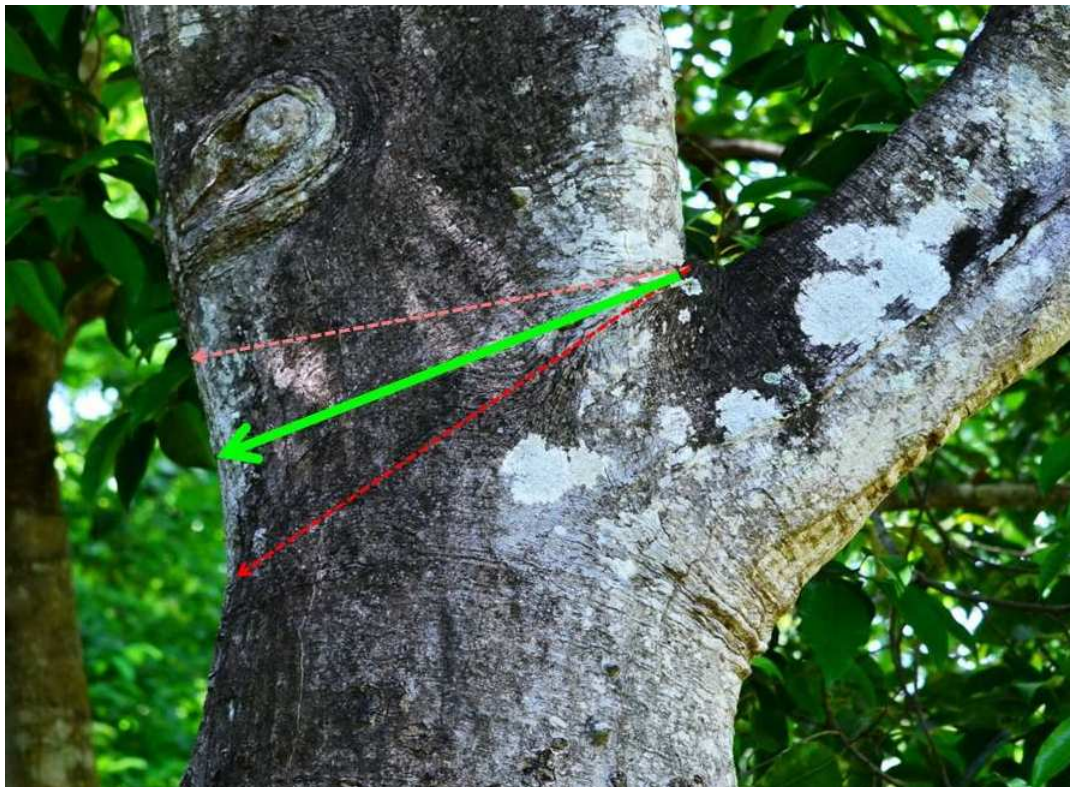
การตัด “กิ่งหรือลำต้นหลัก” (Leader)

ลูกศรสีเหลือง : คอกิ่ง

เส้นสีเขียว : Branch Bark Ridge (เส้นสันเปลือก)

เส้นสีแดง : แนวตัด

ลูกศรสีเหลือง : คอกิ่ง

เส้นสีเขียว : Branch Bark Ridge (เส้นสันเปลือก)

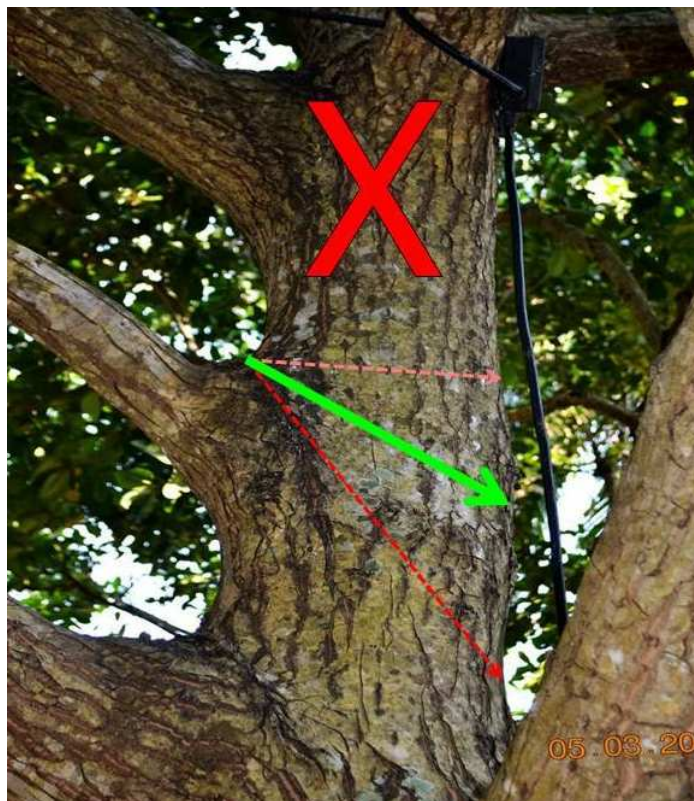
เส้นสีแดง : แนวตัด

ลูกศรสีเหลือง : คอกิ่ง

เส้นสีแดง : Branch Bark Ridge (เส้นสันเปลือก)

เส้นสีเขียว : แนวตัด

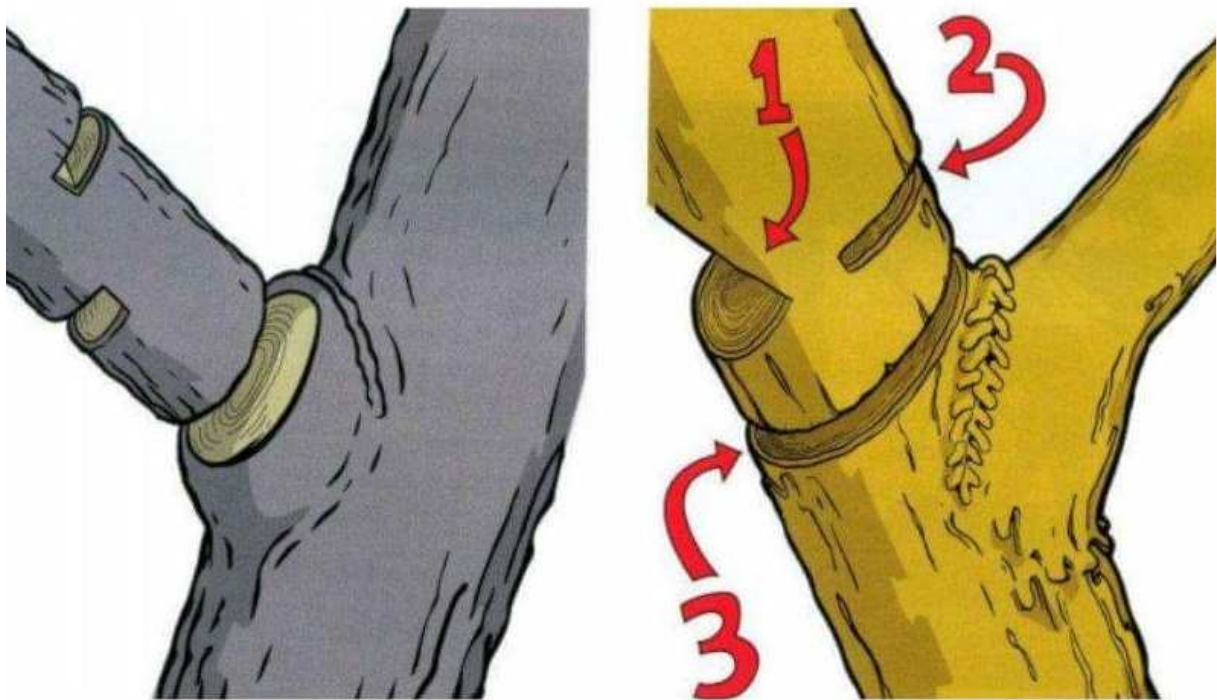
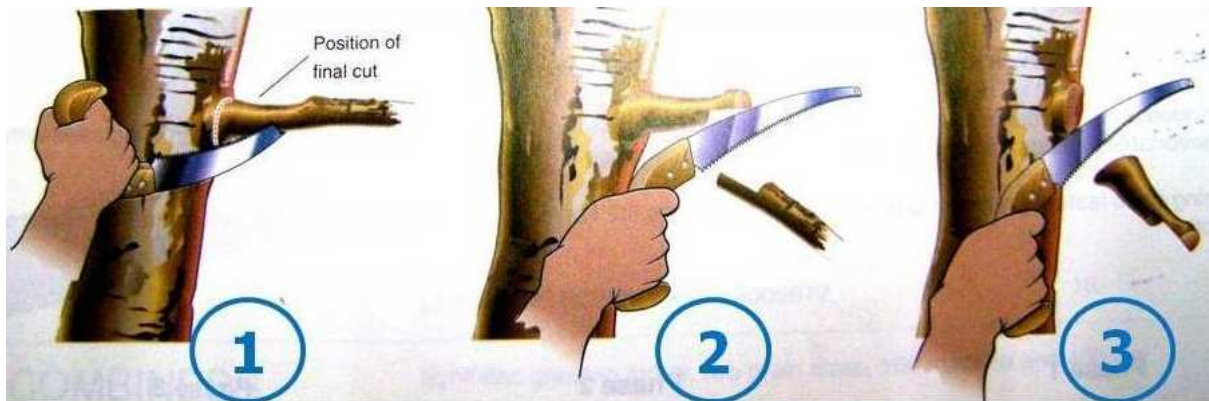
ลูกศรสีเหลือง : คอกิ่ง

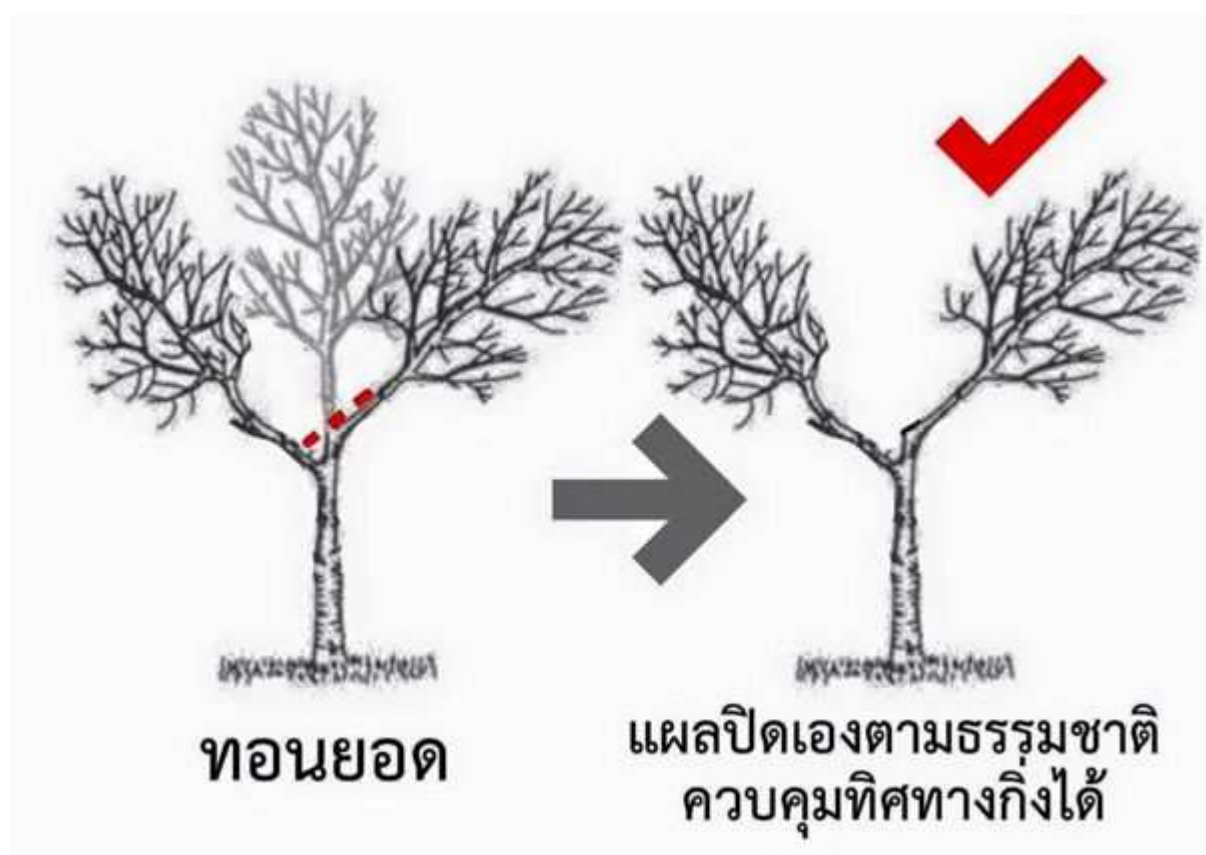
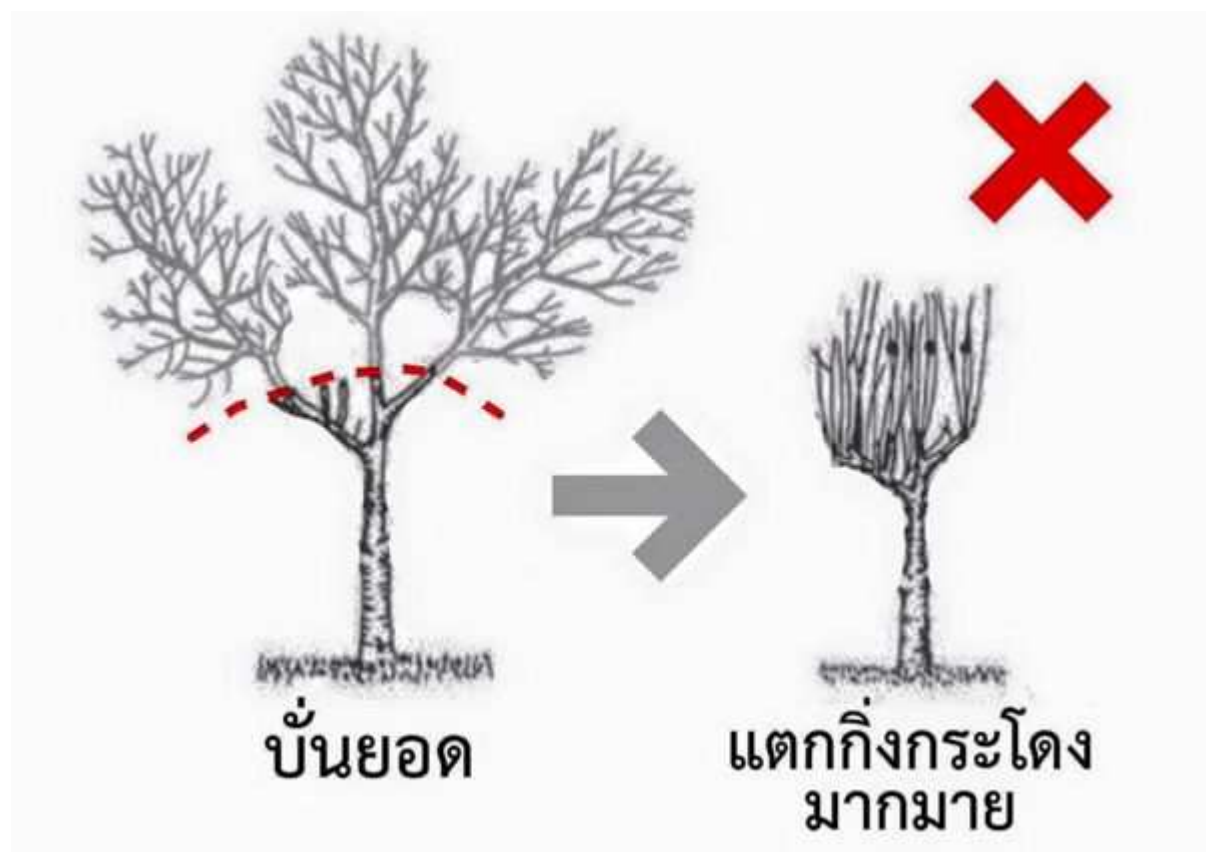
เส้นสีแดง : Branch Bark Ridge (เส้นสันเปลือก)

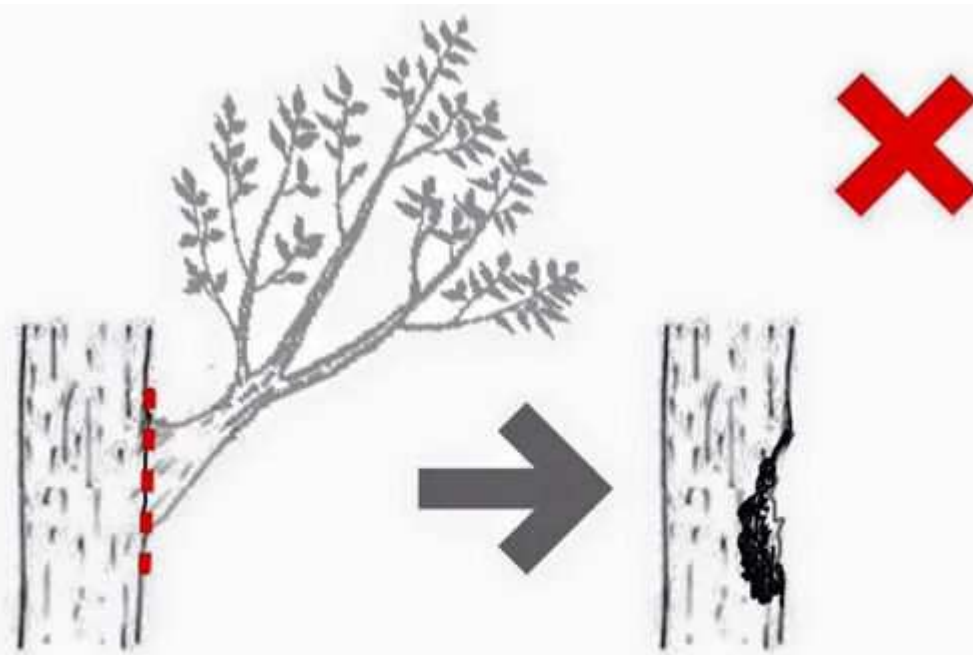
เส้นสีเขียว : แนวตัด

การตัดลดน้ำหนัก เพื่อป้องกันการฉีกขาดของเปลือก : สำหรับกิ่งขนาดใหญ่ที่มีน้ำหนักมากๆ ต้องตัดเพื่อลดน้ำหนักออกไปเสียก่อน โดยต้องตัดรวม 3 ขั้นตอน

1. ตัดด้านล่างลึกลงประมาณ 1/3 ของกิ่ง
2. พลิกเลื่อยไปตัดด้านบนให้ขาด โดยเลื่อนจุดตัดออกไปด้านปลายกิ่งเล็กน้อย
3. ตัดครั้งสุดท้ายที่ “คอกิ่ง”

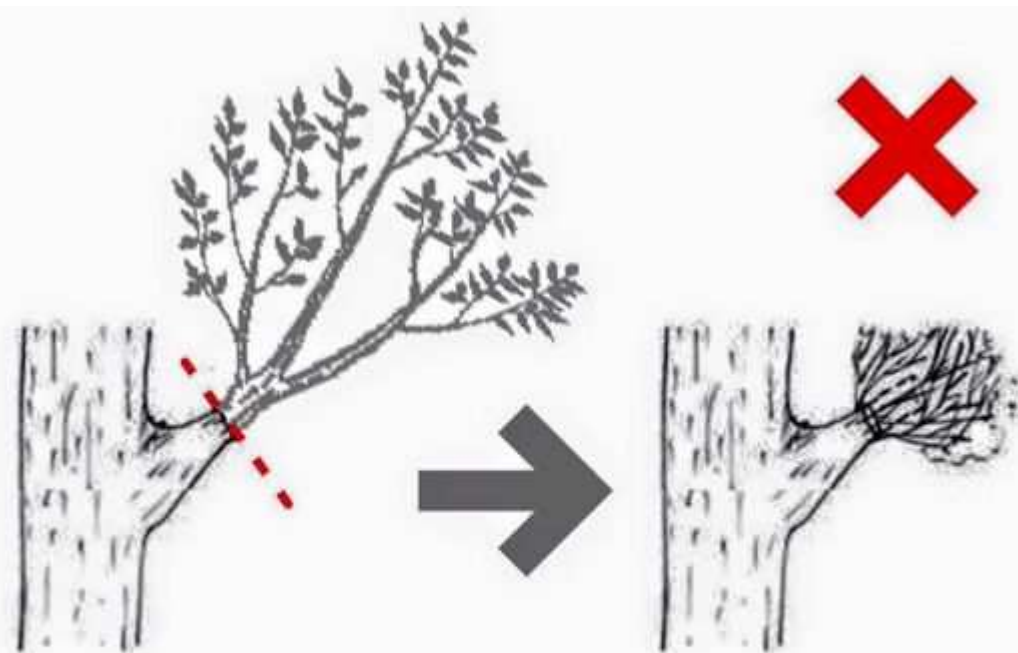

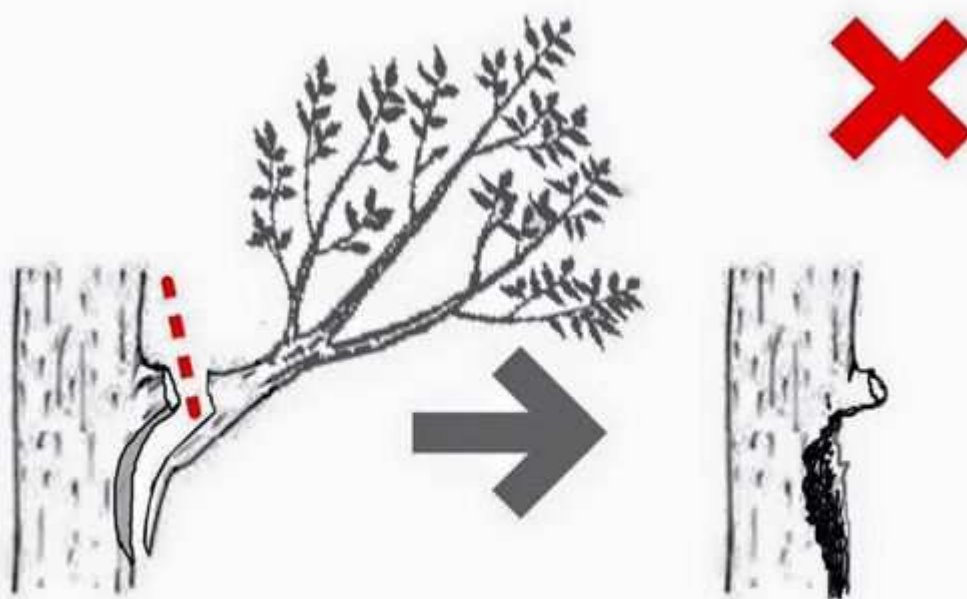
ตัดลึกเกินคอกิ่ง

ผุ-เกิดไฟรง

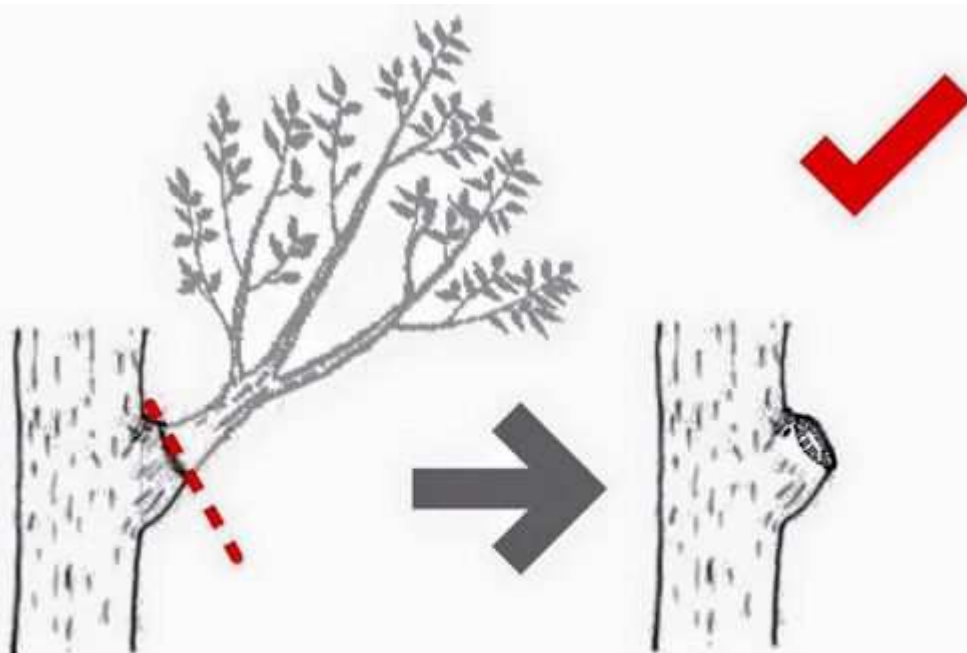
ตัดเหลื่อตอ

แตกกิ่งใหม่เล็กๆ
มากมาย

ตัดฉีก

เปลือกฉีกเป็นแนวยาว
ผุ-เกิดโพรง

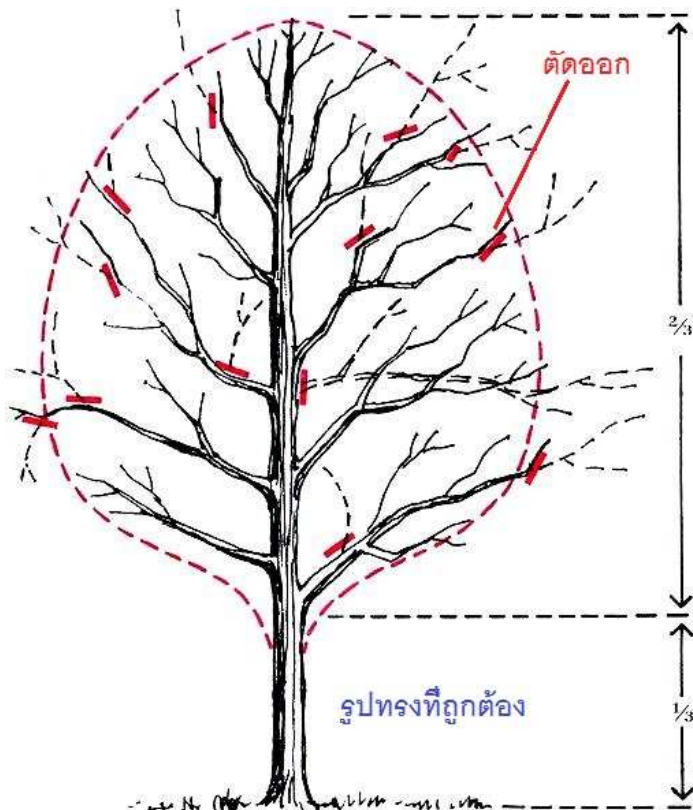
ตัดชิดคอกิ่ง

แผลปิดเอง
ตามธรรมชาติ

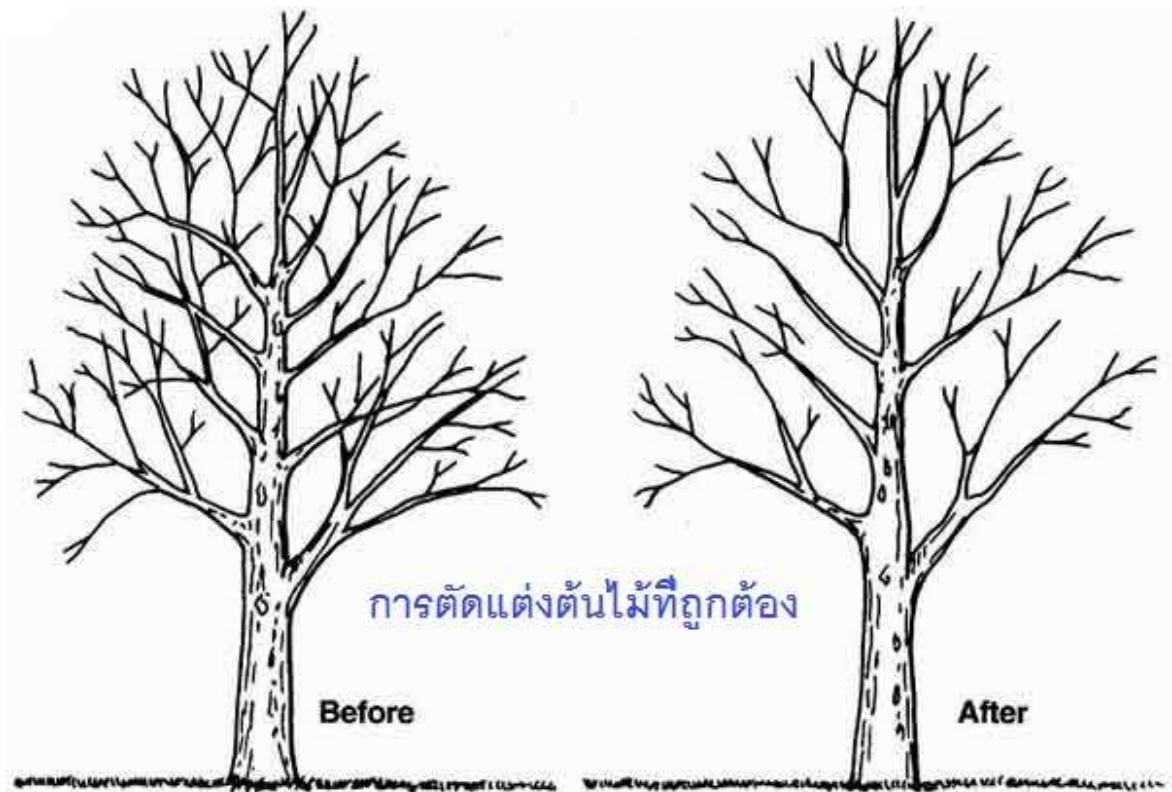
1. การตัดแต่งกิ่งต้นไม้ที่ถูกต้อง

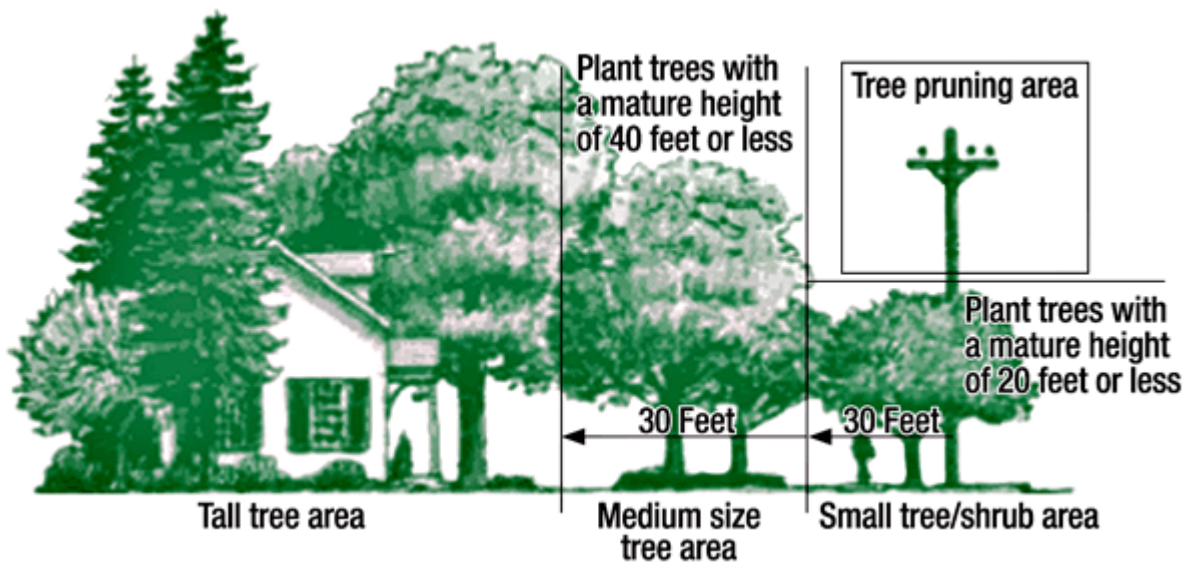
2. รูปทรงของต้นไม้ที่ได้รับการดูแลช่วงลำต้นควรจะเป็น 1 ใน 3 ของต้นไม้

3. เปรียบเทียบหลังตัดแต่งแล้ว (ดูสะอาดตาเขียว)

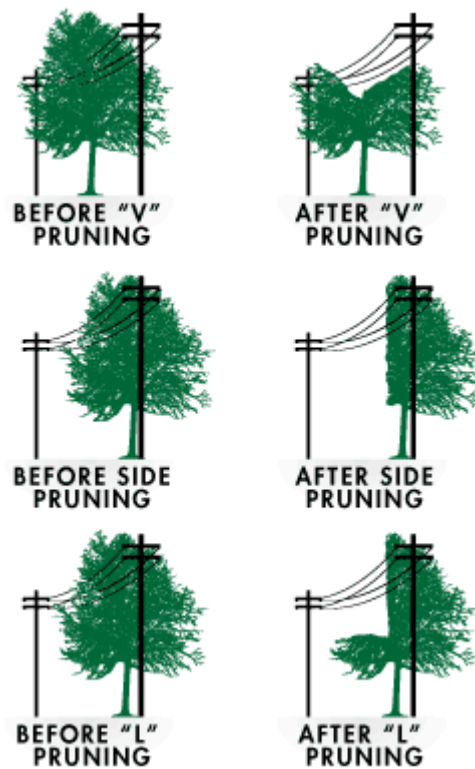

4. แผนผังการปลูกต้นไม้สาธารณะกับบ้านเรือนและเสาไฟ

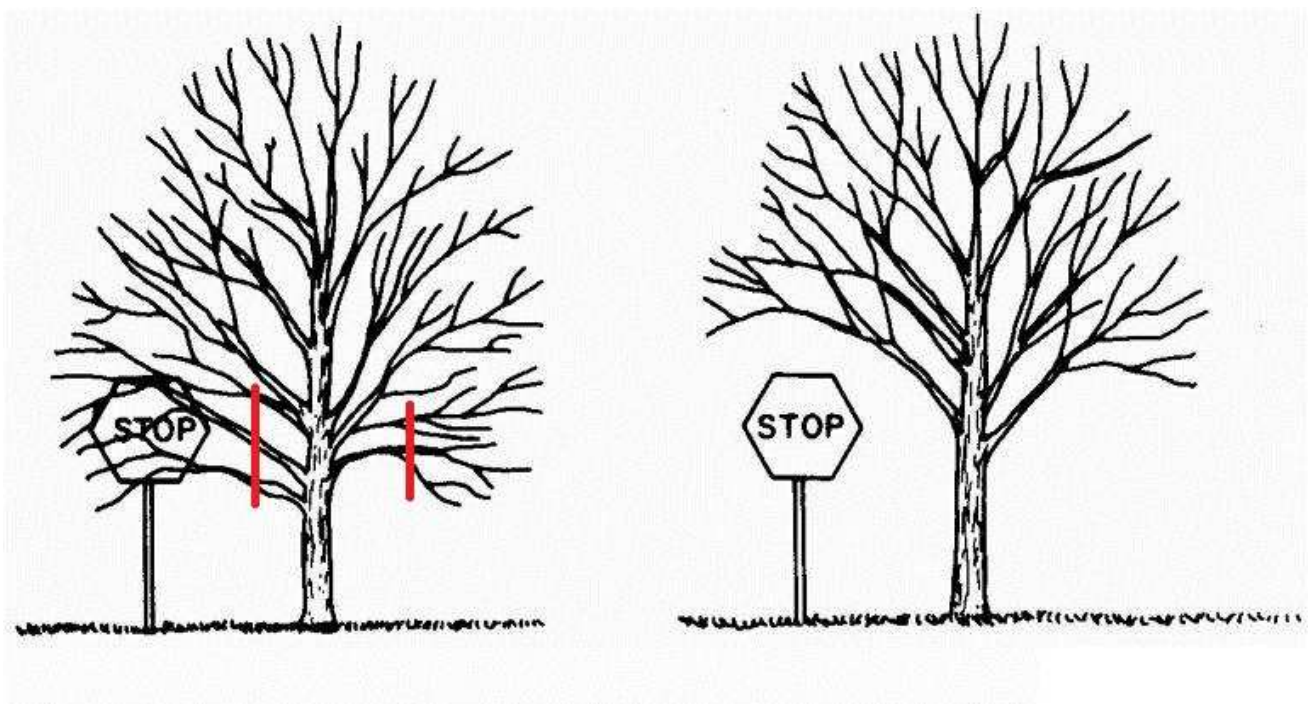

สรุปง่ายๆ ถ้าตัดถนนใหม่ ควรมีแผนปลูกต้นไม้ให้ห่างจากบ้านเรือนประชาชน เป็นโซนไม้ใหญ่ กลาง เล็ก กำหนดระยะห่างกันช่วงละ 30 ฟุต ต้นไม้ที่อยู่ใกล้เสาไฟควรโตเต็มที่ไม่เกิน 20 ฟุต (กรณีนี้ไม่รวม ต้นไม้ใหญ่อยู่มาก่อนเสาไฟมาที่หลัง)

5. รูปแบบการแก้ปัญหาต้นไม้กับเสาไฟ แบ่ง 3 ลักษณะคือ ตัววี (V), ตัดด้านข้าง (side), ตัวแอล (L)

6. ถ้าสิ่งปลูกสร้างอื่นๆ หละทำยังง (ก็ตัดได้)

บัตรคู่มือหน้างานสำหรับการตัดแต่งต้นไม้ใหญ่

การตัดแต่งต้นไม้ถนน และ การลิดรอนกิ่งไม้ใกล้แนวสายไฟ

สิ่งที่ควรเข้าใจ - สิ่งที่ต้องทำ และ สิ่งที่ไม่ควรทำ

ศาสตราจารย์กิตติคุณ เดชา บุญค้ำ

“...ขยันปลูกให้ร่มรื่นสวยงาม - แต่...กลับขยันตัดจนแห้งแล้งน่าเกลียด”

ความขัดแย้ง

- ต้นไม้ใหญ่ตามถนนในเมืองมักอยู่ใกล้หรืออยู่ในแนวสายไฟ
- ต้นไม้ใหญ่มักล้มทับสายไฟ - กิ่งโน้มพาดสายไฟ - กิ่งหักทับสายไฟ
- ต้นไม้ใหญ่ให้ความร่มรื่นสวยงาม - ลดความร้อน - เก็บกัก CO_2

****จะลิดรอน-ตัดแต่งอย่างไรให้ต้นไม้ “แข็งแรง-สวยงาม-และปลอดภัย”**

การตัดแต่ง / การลิดรอนกิ่งผิดวิธีทำให้:-

- กิ่งไม้ที่งอกใหม่แตกมากขึ้น “แยง-ทาบ” สายไฟมากกว่าเดิม
- กิ่งหักมากขึ้น / ใบน้อยลง - ระบบรากผุ → ล้มทับสายไฟ
- แลดูน่าเกลียด - แห้งแล้ง - อุจาดตา - ทำให้เมืองขาดสุนทรียภาพ

แนวทางการตัดแต่งต้นไม้/ ลิดรอนกิ่งที่ปลูกไว้เดิมแล้ว:-

(ปลูกผิดตำแหน่ง - เลือกพรรณไม้ผิดชนิด)

- ปรับแต่งโครงสร้าง - ตัดนำทิศทางสู่โครงสร้างพึงประสงค์
- ตัดแต่งช่วงต้นไม้พังก้าว - หลังส่งพลังงานไปสะสมที่ราก/กิ่ง/ลำต้น
- ตัดให้ถูกจุด - ตัดให้ถูกวิธี เพื่อสุขภาพ และ ความแข็งแรง

มีพุ่มใบส่วนบนหนา-แปลว่า...
...มีรากใต้ดินมาก-ยึดดิน-ไม่โค่นง่าย

มีพุ่มใบส่วนบนโกร่น-แปลว่า...
...มีรากใต้ดินโกร่น-ผุ-ล้มง่าย

บัตรคู่มือหน้างานสำหรับการตัดแต่งต้นไม้ใหญ่

การตัดแต่งต้นไม้ถนน และการลิดรอนกิ่งไม้ใกล้แนวสายไฟ

สิ่งที่ควรเข้าใจ - สิ่งที่ต้องทำ และ สิ่งที่ไม่ควรทำ

ศาสตราจารย์กิตติคุณ เดชา บุญค้ำ

“...ขยันปลูกให้ร่มรื่นสวยงาม – แต่...กลับขยันตัดจนแห้งแล้งน่าเกลียด”

ความขัดแย้ง

- ต้นไม้ใหญ่ตามถนนในเมืองมักอยู่ใกล้หรืออยู่ในแนวสายไฟ
- ต้นไม้ใหญ่มักล้มทับสายไฟ – กิ่งโน้มพาดสายไฟ – กิ่งหักทับสายไฟ
- ต้นไม้ใหญ่ให้ความร่มรื่นสวยงาม – ลดความร้อน – เก็บกัก CO_2

****จะลิดรอน-ตัดแต่งอย่างไรให้ต้นไม้ “แข็งแรง-สวยงาม-และปลอดภัย”**

การตัดแต่ง / การลิดรอนกิ่งผิดวิธีทำให้:-

- กิ่งไม้ที่งอกใหม่แตกมากขึ้น “แยง-ทาบ” สายไฟมากกว่าเดิม
- กิ่งหนักรากมากขึ้น / ใบน้อยลง - ระบบรากผุ → ล้มทับสายไฟ
- แลดูน่าเกลียด –แห้งแล้ง – อูจาดตา – ทำให้เมืองขาดสุนทรียภาพ

แนวความคิดการตัดแต่งต้นไม้/ ลิดรอนกิ่งที่ปลูกไว้เดิมแล้ว:-

(ปลูกผิดตำแหน่ง - เลือกพรรณไม้ผิดชนิด)

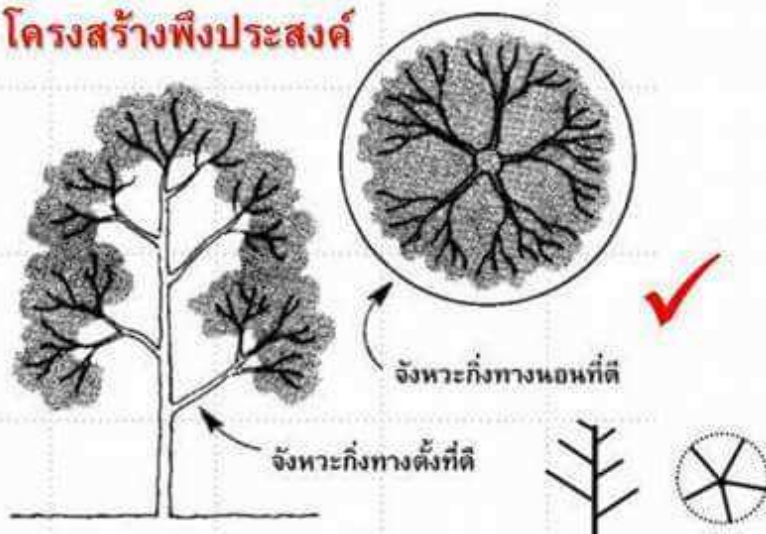
- ปรับแต่งโครงสร้าง – ตัดนำทิศทางสู่โครงสร้างพึงประสงค์
- ตัดแต่งช่วงต้นไม้พังก้าว – หลังส่งพลังงานไปสะสมที่ราก/กิ่ง/ลำต้น
- ตัดให้ถูกจุด – ตัดให้ถูกวิธี เพื่อสุขภาพ และ ความแข็งแรง

มีพุ่มใบส่วนบนมาก-แปลว่า...
...มีรากใต้ดินมาก-ยึดดิน-ไม่โค่นง่าย

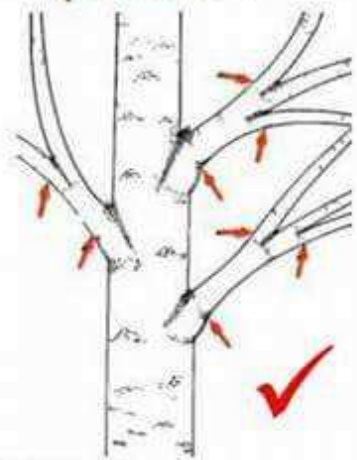
มีพุ่มใบส่วนบนโก่ง-แปลว่า...
...มีรากใต้ดินโก่ง-ผุ-ล้มง่าย

โครงสร้างกิ่งประสมค์

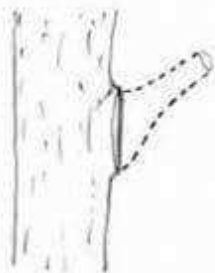
จิงหวะโครงสร้างกิ่งที่ห่าง - ไม่ด้านล้ม - แข็งแรงสวยงาม

จุดกิ่งตัดแต่ง

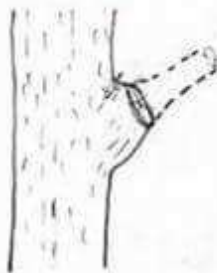
ตัดให้ถูกต้อง ณ จุดบรรจบ

✗

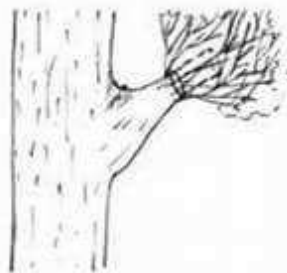
ผิด-เกิดโพรง

✓

ผลปิดเร็ว
กิ่งไม่งอก

✗

แตกกิ่งใหม่
เกิดโพรง

โซนปกป้องตามธรรมชาติ

✗

ห้าม.. ตัดแต่งหลังต้นไม้แตกพุ่มใหม่แล้ว
(เพราะมันคือพลังงานที่สะสมไว้เมื่อปีก่อน)
ปีนี้ "ขาดทุน" ปีหน้ารากหด/ อ่อนแอ/ น้ำเกลียด

✓

ตัดแต่งหลังต้นไม้พักตัว
(ต้นไม้ส่งพลังงานที่ทำได้เข้าคลังแล้ว)
ปีหน้ารากเติบโตแข็งแรงมากขึ้น

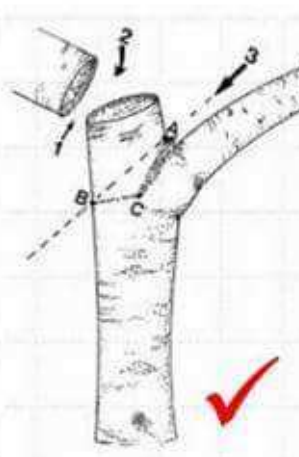
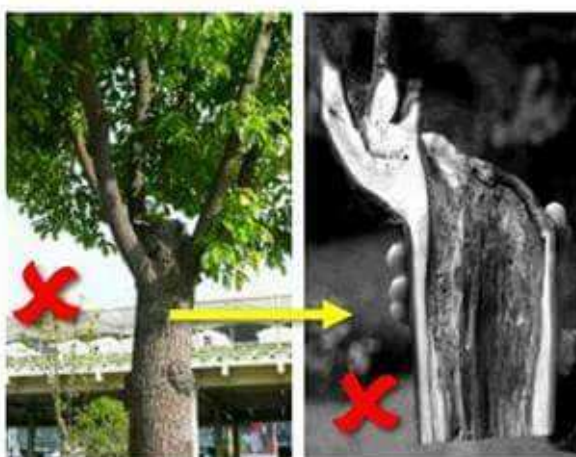

จุดตัดและวิธีตัดที่ถูกต้อง – กิ่งกระโดงจะไม่งอก - แผลปิดเร็ว

แผลที่อันตรายที่สุด

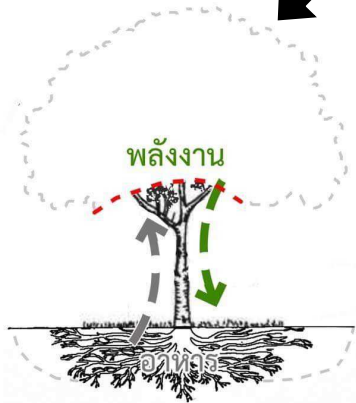
- แผลที่เปลือกฉีกตามยาว เนื้อเปลือกจะงอกหุ้มปิดแผลไม่ได้เพราะลำต้นผูกलगก่อน

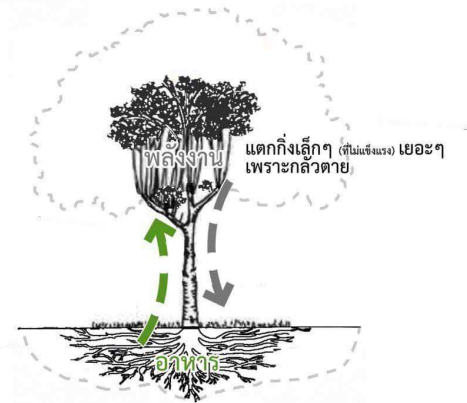
การบั่นยอดเลวร้ายที่สุด

- การบั่นยอดทิ้งเหลือไว้เป็นตอจะทำให้กิ่งใหม่แตกมากมายกว่าเดิม ลำต้นจะผูกเป็นโพรง กิ่งจะหักง่าย

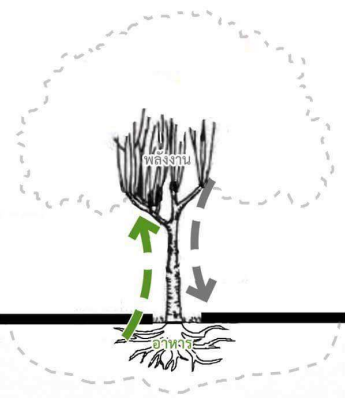
1. ห้ามบันยอต ห้ามเทปูนเปิดโคนต้น

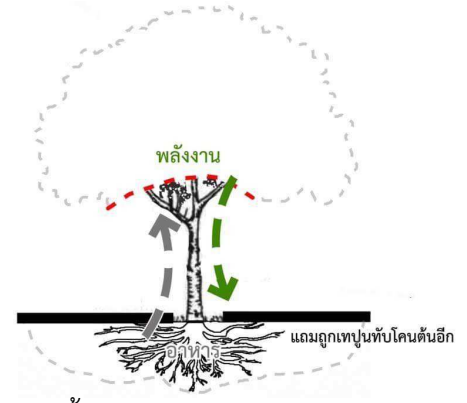
ถูกบันยอตปีที่ 1 ใบหายส่งพลังงานให้รากน้อยลง

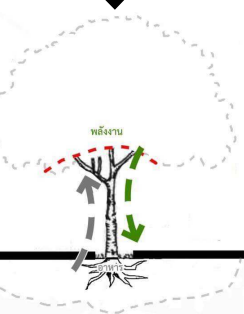
รากน้อยลงให้อาหารให้รากน้อยลง

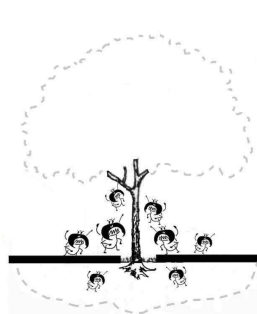
รากหดส่งผลให้ใบโกร๋น

ปีที่ 2 ถูกบันยอตซ้ำ ใบหายส่งผลให้รากหด/ถูกเทปูนทับโคน

ใบโกร๋นส่งผลให้รากใหญ่หุด+ผุ

รากใหญ่หุด+ผุปลวกกินยื้นต้นตาย

ปีที่ 3 ถูกบันยอตซ้ำ ล้ม

2. ถูกเวลา = ช่วงปลายฝนต้นหนาว

หนาว			ร้อน			ฝน				หนาว		
ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ตัดเบา						ตัดหนัก						

3. ถูกที่ ถูกขั้นตอน

